

Опубліковано:

Управління розвитком. Збірник наукових робіт ХНЕУ.— 2010.— № 17(93) 2010.— с.81-84

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ УПРАВЛІНСЬКОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ

УДК УДК 293.2я73

Верба В.А., канд.екон.наук, доцент
ДВНЗ «КНЕУ ім. В.Гетьмана»

Анотація. В статті розглянуто інституціональні засади розвитку управлінського консультування. Представлено авторське бачення інституціональної природи та етапів становлення управлінського консультування, охарактеризовано стан інституційного забезпечення розвитку консультаційної діяльності.

Ключові слова. Інституціоналізація, управлінське консультування, консалтингова діяльність, етапи інституціоналізації управлінського консультування.

Аннотация. В статье рассмотрены институциональные аспекты развития управленческого консультирования. Представлено авторское видение институциональной природы и этапов становления управленческого консультирования. Дана характеристика состояния институционального обеспечения развития консультационной деятельности.

Ключевые слова. Институционализация, управленческое консультирование, консалтинговая деятельность, этапы институционализации управленческого консультирования.

INSTITUTIONAL FOUNDATION OF MANAGEMENT CONSULTING IN UKRAINE

Verba V.A., PhD, Associate Professor
SHEE “KNEU named after V.Hetman”

Abstract. The article reviewed the institutional framework of management consulting. Author’s vision of the institutional nature and stages of formation of management consulting is described. Current state of development of institutional support of consultancy activities in Ukraine is discovered.

Keywords. Institutionalization, management consulting activity, stages of the institutionalization of management consulting.

Актуальність і постановка проблеми. Поширення в сучасній економічній теорії ідей інституціоналізму прискорило руйнацію фундаментальних засад оцінки ефективності розвитку економічних систем і викликало нову хвилю дискусій щодо природи соціальних інститутів, зокрема, управлінського консультування. Поширення критичного ставлення науковців і практиків щодо

ролі управлінського консультування у забезпеченні інноваційного розвитку країни значною мірою зумовлено його інституціональною невизначеністю, причина якої криється у відсутності чіткого окреслення його формальних меж і професійної ідентифікації.

Проблеми інституційного регулювання світового управлінського консультування загострилися наприкінці минулого століття. Головним аргументом на користь посилення інституційного регулювання є необхідність подолання значної асиметрії інформації у сфері консультування.

Інституційні засади становлення і розвитку управлінського консультування залишаються у зоні уваги науковців і практикуючих консультантів. Очікує на своє вирішення низька проблемних питань, зокрема: у чому полягає дескрипція інституціоналізації управлінського консультування? Які детермінанти становлення інституціоналізації управлінського консультування у глобальному середовищі та в національних економіках? Який вплив відіграє інституціоналізація українського консультування у забезпеченні інноваційного розвитку країни?

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Не можна не зазначити, що проблематика інституціоналізації управлінського консультування є предметом обговорення як теоретиків інституціоналізму [1,2], так і фахівців, що досліджують розвиток управлінського консультування [3-9]. Серед неоднозначних аспектів інституціональних засад розвитку управлінського консультування дослідники виділяють проблеми його професіоналізації [3,6,9] і стандартизації [10,12]. Прихильниками ідеї інституціональної підтримки управлінського консультування виступають західні дослідники, зокрема, К.Мак-Кен [4], М.Алвесон [6], Р.Финча [11], С.Грос [7]. Серед наукових праць, в яких дискутуються окремі складові інституціонального забезпечення розвитку консультування, відмітимо праці Й.Пригожина[13], В.Дудченка[8], О.Анисимова[9], А.Посадського[12].

Постановка цілей. У межах цієї статті маємо за мету сформулювати концептуальні положення інституціональних аспектів розвитку управлінського консультування, визначити напрями посилення інституційних засад становлення управлінського консультування в Україні.

Виклад основного матеріалу. Розвиток певних інститутів, організацій, а також економічних систем часто оцінюють через рівень їх інституціоналізації,

внаслідок якої спонтанний формат дій змінюється на передбачувану, послідовну поведінку. Інституційоналізація — це складний, інкрементний (поступовий) рух, який проходить будь-яка суспільна діяльність. Як багатоаспектне явище інституційоналізація знаходить прояв у: а) створенні стабільних правил соціально-економічної взаємодії, що заснована на формалізованих нормах, законах і звичаях, що дає можливість прогнозувати поведінку економічних суб'єктів у відповідних соціальних ролях; б) правовому і організаційному закріпленні форм і правил поведінки, взаємодій та соціальних відносин, що притаманні цієї соціально-економічній системі і суспільству у певному історичному періоді; в) формуванні гарантій свободи діяльності, творчості, права на одержання визначеної форми і величини доходу тощо.

Утворення соціальних інститутів, до яких відноситься і управлінське консультування, починається з виникнення та усвідомлення членами суспільства потреби, задоволення якої вимагає спільних організованих дій. Логічним продовженням цього процесу є встановлення норм і правил соціальної взаємодії, які трансформуються у процедури, що регламентують поведінку суб'єктів. В ході апробації і практичного застосування розроблених правил визначаються системи статусів, ролей, а також санкцій для підтримки встановлених норм. Отже, фіналом процесу інституційоналізації можна вважати створення відповідно до норм і правил чіткої статусно-рольової структури, схваленої більшістю учасників цього соціального процесу.

Характеризуючи управлінське консультування через дескрипцію його інституційональних ознак, вважаємо за можливе згрупувати їх у чотири блоки: 1) формування системи цінностей, формальних і неформальних норм, які регулюють діяльність, що забезпечують розвиток управлінського консультування; 2) створення організаційних форм управлінського консультування, її внутрішньої диференціації і спеціалізації для виконання завдань розвитку суспільства; 3) легітимізація і соціальна стратифікація управлінського консультування як інфраструктурного каталізатора розвитку соціально-економічних систем макро- мезо-, мікрорівня; 4) інтеграція управлінського консультування у культуру, соціально-економічну систему інформаційного суспільства, що дає можливість збереження його автономності щодо держави і суспільства.

Інституційоналізація управлінського консультування передбачає

визначення і закріплення норм, правил, статусів і ролей, які виконують консультанти з управління, та дає можливість визначитися із «правилами гри», активізувати процеси підвищення ефективності функціонування і розвитку соціально-економічних систем на макро, мезо- і мікрорівнях. Цей процес необхідно розглядати з двох позицій:

– як генезис, дослідження історичного процесу зародження і формування сучасного статусу менеджмент-консалтингу з метою визначення причин і передумов його виникнення;

– як процес становлення і функціонування інституту консультування в межах соціально-економічної системи, який характеризується формуванням і закріпленням норм, правил, статусу управлінського консультування, механізму його впливу і взаємодії з іншими інституціями суспільства.

Характеризуючи інституціональну природу процесу становлення управлінського консультування виділимо такі етапи:

- 1) виникнення суспільних потреб у нових методах підвищення ефективності економічних систем, інноваційних технологіях розвитку, поширенні нових знань і впровадженні найкращих управлінських практик у діяльність підприємств;
- 2) організаційна ідентифікація і соціальна стратифікація управлінського консультування, виокремлення суб'єктів і об'єктів консультування, формування принципів їх взаємодії, поведінкових норм і регуляторів, структуризація ринкового простору консалтингової сфери діяльності;
- 3) інтернаціоналізація ціннісних норм і принципів консалтингового впливу на розвиток економічних систем, формування професійних стандартів щодо партнерської взаємодії консультантів із клієнтами;
- 4) інтеграція управлінського консультування у структуру національних соціально-економічних відносин, а також в інфраструктуру світового економічного простору, отримання статусу невід'ємної складової інформаційного суспільства.

Представлена етапітизація становлення управлінського консультування як інституту є ідеальною моделлю, яка за умов нелінійного, ітераційного розвитку у реальному економічному середовищі практично не відтворюється. Більшість якісних змін, що супроводжують інституціоналізацію управлінського консультування, відбуваються одночасно, вони є взаємозалежними, а деякі з

них — комплементарними. Тому справедливо визначати рівень досягнення інституціональної ідентифікації управлінського консультування на кожному етапі його розвитку. Інша складність оцінювання рівню інституціоналізації консультування полягає у його неоднорідності і багатоаспектності. Розмитість меж, поліструктурність та диспропорція у розвитку управлінського консультування в глобальному середовищі, в межах регіональних і національних кордонів потребують уточнення об'єкту оцінювання для запобігання хибних узагальнень.

Процеси інституціоналізації управлінського консультування потребують переосмислення в контексті нових умов і тенденцій, що відбуваються в суспільстві. Останнім часом в сфері управлінського консультування спостерігається небезпечні тенденції послаблення його транспарентності. Вільний доступ у професійне середовище управлінського консалтингу, відсутність правового регулювання застосування жорстких стандартів надання консалтингових послуг у поєднанні з їх широкою диференціацією, значна частка незадоволення результатами консультування клієнтів призвела до кризи розвитку управлінського консультування, яку деякі з дослідників називають кризою легітимності. Втрата або відхилення вже інституціоналізованих консалтингових практик призводить до втрати продуктивності і управлінських помилок. Небезпека втрати легітимності може поставити від загрозу розвиток консалтингової сфери діяльності, її існування у довгостроковій перспективі.

Відправною точкою критичних оцінок сучасного менеджмент-консалтингу традиційно визнається низька ефективність і незадовільний рівень якості консультаційних послуг у сфері управління. На думку П. ДіМаджіо і В. Пауелла [1], посилення нормативного тиску з боку держави і регулюючих установ призводить до організаційних змін, оскільки вимушений ізоморфізм є результатом формального і неформального тиску одних організацій на інші.

З метою посилення інституціонального розвитку управлінського консультування сьогодні активізувалися процеси формування і легітимізації професійних стандартів щодо партнерської взаємодії консультантів із клієнтами. Головним аргументом на користь посилення інституційного регулювання є необхідність подолання значної асиметрії інформації у сфері консультування. Однією з форм такого регулювання слід визнати введення

стандартизації консалтингових послуг.

Високий ступінь невизначеності і реляційності консалтингових послуг все частіше пропонується долати формуванням стандартів управлінського консультування. Стандартизація консалтингової діяльності має визначити правила, інструкції, надати характеристики консалтингових продуктів, послуг або їх результатів, з метою досягнення учасниками процесу консультування консенсусу. Формування стандартів для галузі управлінського консультування має привести до: а) створення еталонних принципів діяльності членів професійного товариства; б) подолання бар'єру закритості і непрозорості консалтингового процесу. Стандартизація консалтингових послуг сприятиме зниженню ризиків консультування, транспарентності у взаємовідносинах «консультант-клієнт», підвищенню рівню його професіоналізації. Наявність стандартів має сприяти зростанню якості консультування, інформаційної відкритості до кращих практик менеджмент-консалтингу, розширенню доступу національних консалтингових компаній до таких сегментів ринку як консультування державного сектору, виконання міжнародних проектів.

Висновки. Посилення асиметрії інформації і транспарентності консалтингової діяльності вимагають зміни принципів інституційного забезпечення управлінського консультування. Першочерговим завданнями у інституціональних аспектах розвитку управлінського консультування є уточнення галузевих меж, розробки стандартів надання консалтингових послуг, закріплення професійних норм, правил, статусів і ролей, які виконують консультанти з управління. Процеси стандартизації, як основи інституційного регулювання консалтингової діяльності мають: 1) усунути бар'єри у постачанні управління консультаційних послуг між країнами; 2) знизити трансакційні витрати на пошук клієнтськими організаціями консультантів; 3) підвищити якість і продуктивність внутрішніх бізнес-процесів консалтингових компаній відповідно до визначених стандартів діяльності; 4) розвинути потенціал європейського менеджмент-консалтингу; 5) знизити ризики і підвищити рівень транспарентності у взаємодії консультантів із клієнтами; 6) створити умови для формування національної регуляторної політики у світовому економічному просторі.

Перспективи подальших досліджень. Викладені результати дослідження не охоплюють всього спектру питань, що окреслюють проблемне поле

інституціональних засад розвитку управлінського консультування. У подальшому уявляється доцільним розвинути методологічні і дослідити прикладні аспекти професіоналізації управлінського консультування, виявити перспективи впровадження професіональних стандартів консалтингової діяльності в Україні.

Література

1. DiMaggio P. J. The iron cage revisited" institutional isomorphism and collective rationality in organizational fields / DiMaggio P. J. , Powell W. // American Sociological Review. — 1983. — № 48. — P. 147-160.
2. Zucker Lynne G. The role of institutionalization in cultural persistence. / Zucker Lynne G. // American Sociological Review. — 1977. — Vol. 42. — No. 10. — P.726-743.
3. Kubr M. Management consulting: a guide to the profession (4 ed.) / Kubr, M.— Geneva: International Labour Organization, 2002.
4. McKenna Christopher D. The World's Newest Profession: Management Consulting in the Twentieth Century / McKenna Christopher D. — New York: Cambridge University Press, 2006.
5. Kipping M. Trapped in their wave: the evolution of management consulting. / Kipping M. — T. Clark & R. Fincham (Eds.), Oxford: Blackwell, 2002. — P. 28-49.
6. Alvesson M. Professionalism and Politics in Management Consultancy Work. In T. Clark & R. Fincham (eds) Critical Consulting. / Alvesson M., Johansson, A.W. — London: Blackwell, 2001.
7. GroS C. Unternehmensberatung - auf dem Weg zur Profession? / GroS C. — Soziale Welt, 2002. — P.54, 93-116.
8. Дудченко В.С. Нарушение этических норм в управленческом консультировании. В кн. Абсолютный консультант, или секреты успешного консультирования. / Дудченко В.С. — М., Кватро-Принт, 2004 —240 с.
9. Анисимов О.С. Пути профессионализации консультационного сообщества России [Электронный документ]. / О.С. Анисимов. // Режим доступа: <http://www.acmegroup.ru/node/127>
10. Ciumara T. Standardization in the field of management consulting services. / Ciumara T. —Financial Studies, 2009. — vol. 13, issue 4. — P. 200-207.
11. Fincham R. Introduction: The emergence of critical perspectives on consulting. / Fincham R., Clark T. // In T. Clark & R. Fincham (Eds.), Critical Consulting — Oxford: Blackwell, 2002. — P. 1-18.
12. Посадский А. Основы консалтинга: [пособ. для преп. экон. и бизнес-дисциплин] /А. Посадский. – М.: ГУВШЭ, 1999. – 240 с.
13. Пригожин А.И. Цели и ценности. Новые методы работы с будущим./А.И.Пригожин. –М.: Дело, 2010.— 432 с.